

بررسی چگونگی ایجاد انگیزه در نیروهای مسلح

تهیه کننده: محمدعلی زکی
عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

گروه علوم انسانی دانشکده افسری (علوم پایه نظامی) دانشگاه امام حسین (ع) با استعانت از الطاف بیکران خداوند و با الهام از بیانات مقام معظم رهبری مبنی بر ضرورت توجه به همایشی در راستای اهداف ذیل در روز دوشنبه شانزدهم اسفندماه سال ۱۳۷۸ در مهمانسرای غدیر اصفهان برگزار کرد. اهداف و محورهای همایش عبارت است از:

۱- بررسی نقش انگیزش در رفتار کارکنان سازمانهای نظامی از دیدگاه قرآن، نهج البلاغه و متون اسلامی

۲- بررسی انگیزه ورود افراد به نیروهای مسلح

۳- بررسی مسایل انگیزش در زمان آموزش

۴- بررسی نگرش نیروهای مسلح به نظامی‌گری و رابطه آن با کارایی

۵- بررسی شاخصهای واقعی روحیه در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران

۶- بررسی نیازهای شخصیتی کارکنان سازمانهای نظامی

۷- بررسی نقش الگوهای رفتاری فرماندهان در افزایش انگیزه کارکنان نیروهای مسلح

همایش مذکور در راستای تشکیل همایشهای علمی - تخصصی داخلی در دانشکده افسری، پیرو ابلاغ فرماندهی محترم دانشکده و پیشنهاد گروه علوم انسانی از آبان ماه سال ۱۳۷۸ در دستور کار قرار گرفت و در پی فراخوان مقاله در سطح داخل سپاه و مراکز دیگر، کمیته علمی زیر نظر اعضای محترم هیأت علمی گروه علوم انسانی تشکیل شد و به ارزیابی علمی مقالات پرداخت. تعدادی از آنها برای ارائه در همایش برگزیده شد که خلاصه مقالات ارائه شده در همایش به قرار ذیل است:

(لازم به یادآوری است که همایش در ساعت ۸/۳۰ صبح با تلاوت آیات قرآن و نواختن سرود جمهوری اسلامی ایران آغاز شد. پس از آن فرماندهی محترم دانشکده به ایراد سخنرانی پرداخت و سپس مقالات برگزیده ارائه شد و مراسم با میزگرد پاسخ به سؤالات و جمع‌بندی نهایی و اهدا جوایز و ادا فریضه نماز جماعت به پایان رسید.)

نقش و جایگاه انگیزه در نیروهای مسلح^(۱)

۱- بدیهی است برای هر حرکت و تلاشی و برای رسیدن به هر هدفی ضروری است که انگیزه لازم باشد؛ چرا که بدون وجود انگیزه، حرکتی آغاز نمی‌شود و بدون وجود انگیزه کافی و لازم، حرکت به نتیجه مطلوب نمی‌رسد.

۲- تناسب بین هدف و انگیزه: هر چه هدف، برتر و بالاتر و متعالی‌تر باشد، ضروری است که انگیزه شخصی نیز قویتر، محکمتر، عمیقتر و متعالی‌تر باشد.

۳- تناسب بین سختی کار و انگیزه: هر چه مأموریت سنگینتر و کار مشکلتر و موانع پیچیده‌تر باشد، بدیهی است به سرمایه‌گذاری بیشتر و از خودگذشتگی بیشتر نیاز است و لذا در این بخش هم وجود انگیزه قویتر و محکمتر ضروری است.

۴- در نیروهای مسلح (در حکومت دینی) به هر دو دلیل: الف) هدف متعالی و مقدس (دفاع از احکام دینی و ارزشهای مقدس الهی) ب) سنگینی و سختی کار (ضرورت فداکاری و از جان‌گذشتگی) لازم است در افراد انگیزه قوی و مطمئن‌تر و برتر و متعالی به حد کافی باشد. نکته مهم برای نظامیان (مجاهدان در راه خدا) وجود خالص انگیزه

الهی و دینی و متعالی است؛ یعنی ادای تکلیف دینی و کسب رضای خداوند تنها انگیزه‌ای است که مجاهد دینی را به مقصود می‌رساند و موانع و سختی کار او را کند و متوقف نمی‌کند؛ در غیر این صورت اگر فرد بکوشد و سختی فراوان تحمل کند به هدف نخواهد رسید.

عوامل و راهکارهای آموزشی ایجاد و ارتقای انگیزش پیشرفت^(۲)

انگیزش عامل فعال‌ساز رفتار انسانها و توجیه‌کننده تفاوت‌هایی است که افراد در فعالیت‌های مختلف از خود نشان می‌دهند. به طور کلی برای توصیف انگیزش از سه رویکرد با عناوین انگیزش تشویقی، انگیزش تکلیفی و انگیزش پیشرفت استفاده می‌شود. در ابتدای کودکی، انگیزش تشویقی است و کودک از راه اشتیاق به کسب تأیید دیگران، پرهیز از سرزنش و برخورداری از لذت‌های حاصل از تقویت‌های بیرونی است که برانگیخته می‌شود. بعد از آن انگیزش تکلیفی است که با افزایش رشد کودک همراه، و بر فعالیتها و مهارت‌های فنی مبتنی است و او را قادر به عمل مستقل می‌کند. در مراحل بالاتر رشد، انگیزش پیشرفت به وجود می‌آید. هنگامی که دانش‌آموزان به این سطح از کارکرد برسند، انگیزش لازم را برای اینکه به صورت خود یادگیرندگان واقعی درآیند به دست آورده‌اند. از جمله عوامل مهم تعیین‌کننده انگیزش پیشرفت، نسبت دادن شکستها و موفقیتها به عوامل درونی یا بیرونی است؛ به عبارت دیگر اسنادهای افراد از وقایع گذشته بر انتظارات آنها در مورد پیشرفت در آینده تأثیر خواهد داشت.

بررسی انگیزش در رفتار کارکنان سازمانهای نظامی از دیدگاه قرآن^(۳)

بدیهی است عواملی وجود دارد که می‌تواند کارکنان هر سازمانی را در حیطه کاری و رفتاری تشویق و ترغیب کند و با معنادار کردن انگیزه‌های آنان، کارایی و بازدهی عملکرد آنان را دوچندان سازد.

در این مقاله به بررسی بخشی از این عوامل انگیزشی از دیدگاه آیات و روایات پرداخته شده است؛ از جمله روشهای مذکور که مورد بحث قرار گرفته عبارت است از:

۱- روش تبشیر، بشارت دادن به عطایا در مقابل انجام تکالیف

۲- روش وعده دادن به بهشت و پاداش اخروی

۳- روش پاداش مضاعف

۴- روش بیان مهر و محبت و عاطفه برانگیزی

۵- روش بیان تواناییها و القای توان کاری در افراد

۶- روش یادآوری نعمتها برای سپاسگزاری

۷- روش تغییر موقعیت

۸- روش پذیرش بازگشت از خطا و قبولی توبه

۹- روش رویارویی با نتایج اعمال

۱۰- روش احساس مسئولیت و تحریک ایمان

انگیزه مدیران و کارکنان جامعه اسلامی در نگاه امام(ره)^(۴)

این مقاله، انگیزه مدیران و کارکنان جامعه اسلامی را از نگاه امام خمینی (رحمة الله علیه) با توجه به ابعاد مختلف مادی و معنوی انسان مورد بحث قرار داده است.

- اگر انسان در بعد مادیت صرف خلاصه شود، تنها جاذبه‌های مادی برای او معنا پیدا خواهد کرد و علائق مادی و هواهای نفسانی رفتار او را جهت خواهد داد تا حدی که برای ارضای نفسانیت خود، مایل است بر دیگران برتری یابد و برای تثبیت قدرت خود جوّ ارباب حاکم کند.

- در مقابل، اگر نهاد انسان براساس شناخت مبدأ و معاد و خط الهی و معنوی شکل گرفت ملاک رفتار او جلب رضای الهی و انجام تکلیف الهی است و بالاخره خوف از تخلف و مجازات الهی و امید به رحمت الهی تعیین کننده انگیزه‌های معنوی نیرومندی برای او خواهد شد.

- برای احتراز از هواهای نفسانی و توجه به معنویات، باید از تقوی و تزکیه نفس کمک گرفت تا با کنترل نفس، خودخواهیها از بین برود و انگیزه‌های الهی و معنوی تقویت شود.

- چنین افرادی برای تحقق اهداف متعالی خود (مانند تحقق حکومت اسلامی و پیشرفت ملت و مملکت و...) دارای انگیزه قوی و رفتار مناسب می‌شوند.

- خدمات اینها رنگ الهی می‌گیرد و ارزش فراوان می‌یابد و به جز جنت و لقاء الله، پادشاهای دنیوی نمی‌تواند تعیین‌کننده حد آنها باشد.

سنجش و تحلیل عاملی انگیزش دانشجویان سازمان آموزش افسری^(۵)

علاقه به انگیزش مربوط به کار در میان جامعه‌شناسان و روانشناسان و دیگر دانشمندان علوم اجتماعی و رفتاری که به مطالعه سازمانها می‌پردازند فزونی یافته است. شاید هیچ موضوع دیگری در زمینه رفتار سازمانی چنین توجهی را در نشریه‌های ادواری و کتابهای آموزشی و درسی به خود جلب نکرده است.

این نوشته گزارش اجمالی از پژوهشی در زمینه سنجش انگیزش دانشجویان دانشکده افسری است که مبتنی بر نظریه سلسله مراتب نیازهای پنچگانه مزلو صورت گرفته است. روش تحقیق پیمایشی (Survey Study) و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه در نظر گرفته شد. داده‌های تحقیق با استفاده از برنامه کامپیوتری SPSS در محیط Windows مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. هدف عمده مقاله، آزمون تجربی نظریه انگیزش مزلو با استفاده از تحلیل عاملی (Factor Analysis) است. داده‌های پژوهش در سه سطح شامل تحلیل یک متغیره، دو متغیره (آزمون T و تحلیل همبستگی) و تحلیل چند متغیره (تحلیل عاملی) بررسی می‌شود.

پس از مقدمه، تعریف انگیزش آمده است و سپس با توجه به معرفی و طبقه‌بندی انواع نظریه‌های انگیزش، مدل نظری پژوهش، نظریه سلسله مراتب نیازهای پنچگانه مزلو در نظر گرفته، و متناسب آن اهداف چهارگانه تنظیم شد. پس از معرفی چارچوب

متدلوژی تحقیق، یافته‌های پژوهش مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. در پایان نتایج تحقیق آمده است.

نقش حماسه و حماسه‌سرایی در ایجاد انگیزه نیروهای مسلح در متون فارسی (مطالعه موردی شاهنامه فردوسی)^(۶)

حماسه‌سرایی از دیر زمان در ایجاد انگیزه سپاهیان مؤثر بوده است. در این مقاله با بهره‌گیری از حماسه جاویدان شاهنامه فردوسی، روشهای ایجاد انگیزه در نیروهای مسلح بررسی، و با بیان شواهدی با روشهای امروزی آن مطابقت داده شده است. روشهای مذکور به طور اجمالی در دو بخش: الف) رفتاری - دیداری ب) شنیداری - گفتاری معرفی، و سپس روش شنیداری - گفتاری با توجه به ابعاد زمانی کوتاه‌مدت و بلندمدت بررسی می‌شود. منظور از کوتاه‌مدت موارد تاکتیکی و بلندمدت مباحث استراتژیک ایجاد انگیزه است.

مسائل اعتقادی، بشارتهای معنوی، بازکردن افقهای بلند در برابر دیدگان سپاهیان، یادآوری توانمندیهای گذشته و شخصیت‌پردازی و قهرمان‌پروری از جمله مواردی است که در روش بلندمدت بدان پرداخته شده است و در روشهای کوتاه‌مدت (تاکتیکی) از مسائلی مانند موسیقی جنگ، رجزخوانی و تبلیغات، نشانها و پرچمها (حرکات آزمایشی) و... بحث به میان آمده است.

در هر کدام از مباحث یادشده، شواهدی از شاهنامه آورده شده است. امید است این مقاله بتواند دیدگاهی جدید در ایجاد انگیزه و حماسه‌سازی نیروهای مسلح بگشاید.

نقش مربی در انگیزش افسران تحت آموزش^(۷)

وقتی به دوران شکوهمند پیروزی انقلاب اسلامی و دفاع مقدس می‌نگریم معدنی پر از عظمت و شکوه، حماسه، ایثار، ایمان و اخلاص، جانفشانی و عشق لبریز از سبقت‌السابقون، شهید و شهادت می‌یابیم. این عزیزان که بودند؟ انگیزه‌شان چه بود؟ از کجا

آمده بودند؟ در کدامین آزمون ثبت نام کرده بودند؟ در کدامین کلاس آموزش دیدند؟ مدرک فارغ التحصیلی شان را از کدام دانشگاه گرفتند؟ و...

شاید تو برادر مریبی و من وامانده، روزگاری در دوران انقلاب و دفاع مقدس با آنها همسنگر و همنشین بوده ایم؛ از هدفشان و انگیزه شان اطلاع کامل داریم؛ وصیت نامه شان را خوانده ایم و از زبان شان حرفها شنیده ایم و دیده ایم که چگونه در خط امام، که همان خط اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله) است، ذوب شده اند؛ دیده ایم که چگونه از حریم مقدس ولایت تا آخرین قطره خون خود دفاع کرده اند و در یک کلام دیده ایم که چگونه تک تک سلولهای بدنشان در انگیزه های الهی ذوب شده بود. انتقال تجربه های جنگ و رساندن پیام شهیدان انقلاب اسلامی و دفاع مقدس به افسران جدیدی که به اقتضای موقعیت سنی در زمان وقوع انقلاب اسلامی متولد شده و یا در زمان دفاع مقدس دوران کودکی را می گذرانده اند، الگویی به آنها می دهد تا خود را به آن عزیزان برسانند. این مهم می تواند توسط مریبان صورت گیرد؛ مریبانی که همسنگران شهیدان بوده اند تا امانتی را که از دست شهیدان دریافت کرده اند به دست افسران جدید بسپارند. به این انتظار که آنان این امانت الهی را به دست صاحبش حضرت مهدی (عج) بسپارند.

یادداشتها

- ۱- سردار حسین بیات، فرماندهی محترم دانشکده افسری علوم پایه نظامی
- ۲- فضل الله یزدانی، دوره دانشوری روانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)
- ۳- محمدرضا یوسفی، کارشناسی ارشد و مسئول معاونت دانشجویی دانشکده
- ۴- حسین مزروعی، کارشناسی ارشد مدیریت و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)
- ۵- محمدعلی زکی، دوره دکتری جامعه شناسی دانشگاه اصفهان و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)
- ۶- علیرضا لطفی، کارشناسی ارشد ادبیات فارسی و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)
- ۷- نصرالله پاینده، دوره دکتری جغرافیای دانشگاه اصفهان و عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

